

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך – יחידת הלימוד השלישית

קיץ תשע"ה, 2015, שאלונים: 133,001106
מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על שלוש מהשאלות 1-4.

בכל שאלה שנבחרה, הם נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג. (לכל סעיף – 10 נקודות ; סה"כ לכל שאלה - 20 נקודות).

שאלה מספר 1

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג :

סעיף א'

שינוי ביחסו של משה אל העם :

כן. היחס של משה לעם השתנה. בפסוקים 1-3 משה מתפלל בעד העם, לאחר שה' מעניש את העם על תלונותיו, כיוון שהעם מבקש זאת ממשה : "...ויתפלל משה אל ה' ותשקע האש". לעומת זאת, בפסוקים 4-15 יחסו של משה השתנה – הוא אינו יכול לשאת עוד את תלונת העם, ובא בתלונות כלפי ה' על כך שאין באפשרותו להנהיג את העם ולספק את רצונו : "...ובעיני משה רע.. למה הרעות לעבדך ולמה לא מצתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי.. א : לא אוכל לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני... מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי...."

או:

לא. היחס של משה לעם לא השתנה. בפסוקים 1-3 משה מתפלל בעד העם, לאחר שה' מעניש את העם על תלונותיו, כיוון שהעם מבקש זאת ממשה: "...ויתפלל משה אל ה' ותשקע האש". גם בפסוקים 4-15 הוא דואג לעם: הוא מעדיף למות ולא לראות את העם נענש שוב על ידי ה': "ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי" – בפסוק זה נעשה תיקון סופרים. הנוסח המקורי היה: "ואל אראה ברעתם/ברעתך" – לפי נוסח זה משה מעדיף למות מאשר לראות את ה' מעניש את העם פעם נוספת או את העם נענש, ולפיכך דאגתו לעם נשארה כמות שהיא.

סעיף ב'

(1) הפרטים היכולים להסביר את הסיבה לתלונת העם (על התלמיד לציין שניים ולהסבירם):

- מי שהתלונן היה אספסוף מתוך העם, שחש תאוה, רצון וגעגוע לבשר או לאוכל במצרים.

- העם זכר את האוכל המשובח שאכל במצרים (קישואים, אבטיחים, בצלים וכדומה), שלא היה לו במדבר.

- לעם נמאס לאכול מן. המן היה האוכל היחיד אותו אכלו במדבר – והוא מאס בו.

(2) הנאמר בפסוקים 7-9 מצדיק את תגובתיהם של ה' ושל משה – שניהם רואים את התלונה כדבר פסול. הסיבה לכך היא יתרוניתיו של המן: המן היה לבן, נוצץ, נקי, אפשר היה להכין ממנו מזון במגוון צורות (לבשלו או לטחון אותו), טעים, והובא לעם באופן נקי כל יום מחדש. לאור זאת, תלונות העם על המן אינן מוצדקות.

סעיף ג'

(1) התגובה של משה על הפתרון של ה' למצוקת העם: משה טוען שאין זה אפשרי לספק בשר במשך חודש שלם לכל העם, כיוון שהוא מונה שש מאות אלף איש, ושואל את ה' האם בכוונתו לשחוט את כל הצאן והבקר של העם, או לקחת כל דגי הים על מנת שיהיה לו (לה') בשר לכל העם: "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנוכי בקרבך ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם".

(2) ההשוואה בין הנאמר במדבר י"א ובין הנאמר בשמות ט"ז אינה מצדיקה את תגובתו של משה: בשמות ט"ז העם התלונן על כך שאין להם אוכל במדבר, ובתגובה לכך ה' מחליט להוריד להם בשר כל ערב ומן כל בוקר. לאור זאת, ה' כבר סיפק לכל העם בשר על בסיס יומי. לפיכך, תלונתו של משה על חוסר האפשרות לספק לעם בשר במשך חודש אינה מוצדקת – ה' כבר עשה זאת.

שאלה מספר 2

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

ביטוי לחסד שעשה ה' עם משה: למרות שה' העניש את משה בכך שלא ייכנס לארץ, הוא מאפשר לו לראות אותה מרחוק: "זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם... הראיתך ושמה לא תעבור".
ביטוי לכישלון השליחות של משה: לפי שמות ג, 16-17 משה נצטווה להוציא את העם ממצרים ולהביאם אל ארץ כנען: "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני... אל ארץ זבת חלב ודבש".
 משה נכשל בתפקידו, שכן לא הביא את דור יציאת מצרים לארץ: "הארץ אשר נשבעתי לאברהם... לזרעך אתננה ושמה לא תעבור".

סעיף ב'

- (1) רמז המבסס את האמירה כי "לא מת משה" (על התלמיד לציין אחד):
- "ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה" – משה עלה לפסגת ההר, על מנת להתקרב לאלוהים, ומכאן שה' לקחו אליו.
 - "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים" – משה הוא ייחודי, שכן הוא היחידי שה' נגלה אליו ישירות. מכאן, שמשה לא מת אלא הצטרף לה'.
 - "ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה" – מקום הקבורה של משה לא נודע, ובהעדר קבר ניתן להסיק שמשה לא מת.
- ראיה השוללת את דברי התלמוד כי "לא מת משה" (על התלמיד לציין אחד):
- "וימת שם עבד ה'...ויקבר אתו" – לפי פסוק זה משה מת ונקבר.
 - "ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו" – משה מת.
- (2) הפרטים בנוגע למותו של משה ולמקום קבורתו נותרו מעורפלים, על מנת לא לרומם את משה לדרגת אל, ולא להפוך את מקום קבורתו למוקד עלייה לרגל.

סעיף ג'

ביטוי להיבטים שונים במפעל חייו של משה :

פסוק 10 : נבואה - משה היה נביא ייחודי. הוא הנביא היחיד שה' נגלה אליו ישירות.

פסוק 11 : מייצג את ה' (עושה ניסים) בפני עמים אחרים. א : שליח ה' – משה, במצוות ה', הוכיח למצרים את כוחו של אלוהים על ידי ניסים.

פסוק 12 : מייצג את ה' בפני עם ישראל : משה הוכיח לעם ישראל את כוחו ועוצמתו של אלוהים.

שאלה מספר 3

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג :

סעיף א'

(1) הביקורת כלפי דוד היא על שחתך את כנף מעילו של המלך שאול. ולפי המדרש כל אדם שמבזה ביגוד (של אדם אחר) סופו שלא יהנה מבגדיו.

הכתובים מסייעים למדרש להשמיע את הביקורת שלו באופן הבא :

- בשמואל א' כ"ד – דוד כרת את כנף מעילו של שאול – ביזה את בגדי המלך.

- במלכים א' א' – דוד המלך סובל מקור בזקנתו, והבגדים שהוא לובש לא מצליחים לחמם אותו, כלומר אינו נהנה מבגדיו.

המדרש מבהיר שדוד סובל מקור בסוף ימיו, והבגדים המכסים אותו אינם מחממים אותו, כעונש על מעשהו כלפי שאול.

(2) הביקורת כלפי דוד אינה מוצדקת – כי נאמר בשמואל כ"ד 5, שדוד מצטער על המעשה

שעשה. אם כן, הקור ממנו סובל דוד בסוף ימיו אינו נובע ממעשה זה.

או :

הביקורת כלפי דוד מוצדקת - דוד כרת את כנף המעיל של שאול מלך ישראל בכיר ה' ומדובר במעשה שלא ייעשה.

סעיף ב'

דוד מבטיח לשאול שאין לו כל כוונה רעה כלפיו – למרות שהיה סמוך מאוד לשאול, עד כדי שחתך

כנף מעילו, אין בכוונתו להרע לו/ לפגוע בו :

ביסוס הטענה : (על התלמיד לציין ביסוס אחד)

"וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשָׁאוֹל לְמָה תִּשְׁמַע אֶת דְּבַרִּי אָדָם לֵאמֹר הִנֵּה דָּוִד מִבְקֵשׁ רַעְתָּךְ" – דוד

מבהיר לשאול כי הוא מסתמך על שמועות המפיצים אנשים נגדו, וכי אין לו כוונה לפגוע

בו.

- "... ואמר לא אשלח ידי באדני כי משיח ה' הוא" – דוד אומר מפורשות לשאול כי אין בכוונתו לפגוע בו. כי הוא אדונו, מלכו, הנבחר ע"י ה'.
- "דע וראה כי אין בידי רעה ופשע ולא חטאתי לך..." – דוד מכריז כי אין בכוונתו להרע ולפשוע כנגד שאול.
- "כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה בך" – דוד המצטט אימרה קדומה המבהירה כי הרוע יבוא מן הרשעים- משמע אין הוא כזה, ואין בכוונתו להרע לשאול.
- דוד בדבריו מייחל למות שאול – למרות שהיה סמוך אל שאול ולא פגע בו, דוד היה רוצה במותו: ביסוס הטענה: (על התלמיד לציין ביסוס אחד)
- "ישפוט ה' ביני ובינך ונקמני ה' ממך וידי לא תהיה בך" – דוד המייחל לעשיית צדק בינו ובין שאול ע"י ה', שה' ינקום בשאול על יחסו כלפי דוד, מבלי שדוד יפגע בשאול.
- "והיה ה' לדין ושפט ביני ובינך וירא וירב את ריבי וישפטי מידך" – דוד המבקש צדק מעם ה', ובעצם מייחל למותו של שאול על מעשיו כלפיו.

סעיף ג'

- הכאה על חטא: פס' 17 או פס' 18 - שאול המביע חרטה על רדיפתו את דוד, שנהג בו בחסד ולא פגע בו, למרות שהיה יכול.
- השלמה עם הגורל שניבא לו שמואל כי מלכותו לא תימשך אחרי מותו: פס' 20 – שאול המצהיר כי דוד יהיה המלך הבא על ישראל.
- בקשה: פס' 21 – שאול המבקש מדוד שלא ישמיד את שושלתו לאחר מותו.

שאלה 4

הנבחנים נדרשו לענות על שניים מהסעיפים א-ג:

סעיף א'

- ביסוס הטענה שדוד פעל כראוי: לאור הבצורת, דוד פונה לה' להבין מדוע יש בצורת, וה' אומר לו שהסיבה לכך היא יחסו של שאול אל הגבעונים. לאור זאת, דוד פונה אל הגבעונים, ושואל אותם כיצד יוכל לכפר על מעשיו של שאול, ומסכים לתת להם את שבעת בני שאול להוקעה: "ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים.. ויקרא המלך לגבעונים.. מה אעשה לכם ובמה אכפר.. יתן לנו שבעה אנשים בניו.. אני אתן".
- ביסוס הטענה שדוד פעל שלא כראוי: דוד לא התייעץ עם ה' האם לתת את בני שאול ביד הגבעונים, על מנת שיוקיעו אותם, אלא החליט על דעת עצמו: "ויאמר המלך אני אתן" או: ה' לא אשר לדוד למסור את בני שאול להוקעה.

סעיף ב'

הסתירה היא: כיצד ייתכן שרצפה שמרה על גופות המוקעים עד שירד גשם, הרי הגשם ירד רק לאחר שדוד קבר את עצמות שאול, יהונתן והמוקעים.

פתרון לסתירה (על התלמיד לציין אחד):

- הכתוב רוצה לתאר את משך הזמן בו שמרה רצפה על הגופות, ולכן מדבר על כל תקופת הקיץ ועד לחורף – ואין הכוונה היא שירד גשם לפני קבורת הגופות.
- הגשם שירד ומתואר בפסוק 10 היה גשם נקודתי אחד, שלא סימל את סיום הבצורת, שכן אין די בגשם אחד אלא יש צורך בגשמים רבים כדי לסיימה.
- יש הטוענים שהפועל "ניתך" מביע את זעמו של האל, ולפיכך הגשם שירד לפני קבורת המוקעים היה גשם זעם מה', שלא סימל את סיום הבצורת, אלא את העובדה שה' כועס על דוד/העם.

סעיף ג'

(1) הסתירה בין פסוקים אלה: כיצד ייתכן שדוד מוסר את חמשת בני מיכל להוקעה, הרי נאמר שלמיכל לא היו ילדים.

(2) הפרשנים הטוענים שחל שיבוש בפסוק 8, מסתמכים על כך שעל פי שמואל א י"ח, 19, מירב, בתו של שאול, היא זו שנישאה לעדריאל המחלתי, ולאור זאת בפסוק 8 היה צריך להיות כתוב "ואת חמשת בני מירב בת שאול" ולא "מיכל".

פרק שני

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 5-7. (לכל שאלה – 20 נקודות):

שאלה מספר 5

סעיף א'

- (1) משה מתקשר עם אלוהים באופן ישיר, ללא אמצעי תיווך ביניהם. לעומת זאת, דוד מתקשר עם אלוהים דרך אביתר הכוהן המחזיק בידו אפוד (כלי המאפשר שאילה בה').
- (2) משה מתקשר עם אלוהים באופן ישיר, משום שהוא נביא, אשר ה' נגלה אליו ישירות, לשאר הנביאים אליהם אלוהים נגלה בחלומות ובחידות. בניגוד למשה, דוד אינו נביא, ולפיכך ה' אינו נגלה אליו אלא באמצעות תיווך [כוהן מחזיק אפוד].
- או: רק למשה ה' נגלה ישירות, ואילו לכל השאר כולל דוד, לא.

סעיף ב'

- (1) דברים ג: המודיע הוא אלוהים.
 שמואל א: המודיע הוא יהונתן.
- (2) דברים ג: משה התחנן בפני ה', על מנת שיאפשר לו להיכנס לארץ כנען: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה..." אלוהים דחה את בקשתו, ומשה נאלץ לוותר על הכניסה לארץ: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה".
- שמואל א: לאור העובדה שיהונתן מודיע לדוד, כי דוד יהיה המלך הבא שאול נאלץ לוותר על המשך מלכות שושלתו לטובת דוד: "ואתה תמלך על ישראל... וגם שאול אבי ידע כן". **א**ו:
 יהונתן נאלץ לוותר על מלכותו העתידית כיורש העצר לטובת דוד: "ואתה תמלך על ישראל ואנכי אהיה לך למשנה".

שאלה מספר 6

סעיף א'

- (1) עפ"י פירושו של רד"ק, דוד לא שתה מהמים, כי אילו שתה אותם כאילו שתה את דם אנשיו, שהסתכנו בחייהם כדי להביא לו מים אלה.
- (2) דמותו של דוד כמנהיג – מגלה דאגה לחיי אנשיו, מנהיג שאינו מוכן שאנשיו יסתכנו למען ריצוי מאוויו האישיים: "חלילה לי ה' מעשותי זאת הדם האנשים ההולכים בנפשותם ולא אבה לשתותם".

סעיף ב'

- (1) משה אינו קשוב לצורכי העם (על התלמיד לציין שתי ראיות מן הכתוב):
 - "ויסע משה את את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלושת ימים במדבר ולא מצאו מים" – משה הוא המוביל את העם למדבר, אל מקום ללא מים, מבלי לחשוב על צורכי העם.
 - "ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם" – משה המביא את העם, אל מקום בו המים אינם טובים לשתיה.
 - "ויצעק אל ה'" – משה הפונה אל ה', רק לאחר שהעם פונה אליו בשאלה "מה נשתה?", מבלי לדאוג לכך מלכתחילה.
- (2) אילו העם בהנהגתו של דוד היה נקלע למצוקה דומה – דוד היה פונה אל ה' בתחילה ושואל אותו לגבי הדרך בה יוליך את העם **א**ו: דוד היה מרגיע את העם ולא פונה מיד בצעקה אל ה'.

שאלה מספר 7

סעיף א'

התכנית של כל אחד מהבנים :

תכניתו של אמנון : אמנון אהב את אחותו תמר, רצה להיות עמה, אך לא ידע כיצד להשיג זאת. באמצעות עצתו של חברו, יונדב, הוא מתחזה לחולה, ומבקש מדוד, שבא לבקרו, שישלח את תמר, על מנת שתבשל לו מזון שיסייע לו להבריא. כאשר תמר מגיעה לאמנון, הוא מבקש מכל עבדיו לצאת, וכאשר היא מביאה את המזון לחדרו הוא תופס אותה ומבקש ממנה לשכב עמו. אמנון לא נענה להפצרותיה של תמר, ואונס אותה. תכניתו להביא את אהבתו לידי מימוש פגעה בתמר.

תכניתו של אבשלום : אבשלום רצה לנקום על אונס אחותו, תמר, בשל מצבה הקשה, וכן בשל העובדה שדוד לא הגיב על מעשה האונס. שנתיים לאחר האונס, אבשלום פונה לדוד ומזמין אותו ואת כל אחיו לחוג את הגז, ולאחר שדוד מסרב לבוא, הוא מבקש שאמנון יצטרף אליו. אבשלום רצח את אמנון.

סעיף ב'

(1) דוד היה יכול למנוע את ביצוע התכנית של אמנון באופן הבא : אילו דוד היה שואל את אמנון מדוע דווקא אחותו צריכה לבוא לבשל בעבורו.

או : שהיה מסרב לשלוח את תמר.

דוד היה יכול למנוע את ביצוע התכנית של אבשלום באופן הבא : אילו דוד לא היה מסכים לשלוח את אמנון לחגיגה של אבשלום, ואילו היה מבין שבין אבשלום לאמנון קיימת שנאה מאז אונס תמר.

(2) דוד לא מנע את ביצוע התכניות של שני בניו כיוון שהיה מנותק מכל מה שקורה סביבו ובמשפחתו – לא שם לב לדבר.

או : אונס תמר ומות אמנון הם חלק מהתכנית האלוהית כלפי דוד – עונש על חטא בת שבע – לדוד לא הייתה אפשרות למנוע את ההתרחשויות.

